

Maria Stopa-Boryczka

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I DYDAKTYCZNA DOC. DR HAB. ZOFII KACZOROWSKIEJ

Z 75 rocznicą urodzin doc. dr hab. Zofii Kaczorowskiej zbiega się 44-lecie Jej pracy naukowej, 39-lecie pracy dydaktycznej i 26-lecie pracy w Zakładzie Klimatologii Instytutu Geografii Uniwersytetu Warszawskiego.

Zofia Kaczorowska urodziła się 11 września 1902 roku w Warszawie. Szkołę średnią ukończyła w 1921 roku. Po przerwie spowodowanej chorobą studia wyższe rozpoczęła w 1924 roku na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego, pracując jednocześnie w Państwowym Instytucie Meteorologicznym (obecnym Instytucie Meteorologii i Gospodarki Wodnej). W 1928 roku uzyskała stypendium tej instytucji z obowiązkiem specjalizowania się w dziedzinie meteorologii.

W roku 1932 Zofia Kaczorowska uzyskała tytuł doktora filozofii na podstawie publikacji *Przyczyny meteorologiczne letnich wezbrań Wisły* i podjęła pracę w Wydziale Klimatologicznym PIM, gdzie pozostała do wybuchu wojny. W roku akademickim 1938/39 pełniła równocześnie funkcję asystentki w Zakładzie Meteorologii i Klimatologii Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

W okresie wojny dr Zofia Kaczorowska pracowała początkowo w Bibliotece Instytutu Hydrograficznego, później utrzymywała się z udzielania lekcji. W latach 1943—1944 współpracowała z tajnym Biurem Planowania Regionalnego w Warszawie, opracowując szkice klimatu Pomorza Zachodniego, Śląska i Prus Wschodnich. Po Powstaniu Warszawskim przeszła przez obóz w Pruszkowie i znalazła się w Miechowie, gdzie pracowała jako nauczycielka w gimnazjum.

W marcu 1945 roku powróciła do Warszawy i do pracy w Zakładzie Meteorologii i Klimatologii SGGW, początkowo w charakterze starszej asystentki, później — adiunkta. Równocześnie pracowała w Pracowni Fizjograficznej Biura Odbudowy Stolicy.

Od jesieni 1945 roku prowadziła również zajęcia zlecone z meteorologii i klimatologii dla studentów geografii Uniwersytetu Warszawskiego.

Od września 1951 r. zrezygnowała z pracy w SGGW i objęła stanowisko adiunkta w powstającym Zakładzie Klimatologii Instytutu Geograficznego Uniwersytetu Warszawskiego. W roku 1955 awansuje na stanowisko zastępcy profesora w Katedrze Klimatologii IG UW.

Stopień doktora habilitowanego Zofia Kaczorowska uzyskała 12.VI. 1961 roku na podstawie pracy pt. *Opady w Polsce w przekroju wieloletnim. Tendencje, okresowość oraz prawdopodobieństwo występowania niedoboru i nadmiaru opadów* i w styczniu 1962 roku otrzymała etat docenta.

Doc. dr hab. Zofia Kaczorowska ma poważny dorobek naukowy pomimo obiektywnych trudności w zachowaniu ciągłości pracy naukowej, do których należy zaliczyć długotrwałą chorobę, okres wojny i duże obciążenia dydaktyczne.

Pierwsza jej praca, opublikowana w 1933 roku, dotyczyła meteorologicznych przyczyn letnich wezbrań Wisły. Zagadnienie to do dziś jest aktualne zarówno z punktu widzenia naukowego, jak i praktycznego. Wzbudziło ono w owym czasie duże zainteresowanie zarówno w kraju, jak i za granicą, o czym świadczą między innymi korespondencja i bezpośrednie kontakty z Autorką oraz recenzje w czasopismach zagranicznych.

Druga praca z tego cyklu, dotycząca katastrofalnych powodzi w dorzeczu Wisły w XX wieku, została wydrukowana w 1938 roku w „Revue pour l'Etude des Calamités” w Genewie.

Wiele prac opublikowanych w latach późniejszych dotyczy klimatologii regionalnej Polski, np. klimatu wybrzeża Pomorza Zachodniego, Prus Wschodnich, Śląska lub jednostek administracyjnych — klimatu województwa białostockiego.

Z prac dotyczących całej Polski na szczególną uwagę zasługuje rozprawa habilitacyjna *Opady w Polsce w przekroju wieloletnim* (nagroda Ministra III stopnia) wydana w 1962 roku, która jest poważnym osiągnięciem naukowym w klimatologii.

Badania tendencji stałej opadów (trendu) przeprowadziła metodą najmniejszych kwadratów, wyznaczając równania prostych regresji dla różnych okresów i regionów Polski. Następnie Autorka zajęła się poszukiwaniem okresowości w biegu opadów, wiążąc je między innymi z plamami słonecznymi. Przy badaniu tego zagadnienia posłużono się metodą średnich ruchomych oraz przeprowadzono analizę harmoniczną, wykorzystując maszynę elektronową. Uzyskane wyniki sugerują istnienie okresu 70-letniego.

Autorka dokonała również podziału sum opadowych na klasy, wyróżniając lata o opadach normalnych, wilgotne z nadmiarem opadu, suche z niedoborem opadu oraz wybitnie suche i wilgotne. Tak opracowane histogramy dają dokładną informację o kształtowaniu się opadów w Polsce. Pozwoliły też na określenie prawdopodobieństwa występowania lat suchych i wilgotnych, co ma już charakter cennej informacji praktycznej.

Zagadnieniu opadów w Wielkiej Warszawie poświęciła artykuł w „Przeglądzie Geofizycznym” [21].

Interesowała się także zagadnieniami klimatu uzdrowisk polskich prowadząc kilka prac magisterskich z tego zakresu i wygłaszając na ten temat referat na konferencji balneologicznej w Szczawnie.

Dr Zofia Kaczorowska ma wielkie zasługi w szkoleniu i wychowaniu młodych geografów, a zwłaszcza klimatologów, dla których prowadziła przez dwadzieścia lat kursowe wykłady: z meteorologii dla studentów I roku geografii i z klimatologii dla II roku, z klimatu Polski dla studentów IV roku specjalizacji geografii fizycznej, z elementów meteorologii i klimatologii dla studentów geologii specjalizacji czwartorzędu. Prowadziła proseminarium, seminarium i pracownię magisterską dla studentów specjalizacji klimatologicznej; brała czynny udział w ćwiczeniach terenowych i w egzaminach wstępnych. Okazywała przy tym dużo serca młodzieży akademickiej, zwłaszcza potrzebującej pomocy i opieki.

Po śmierci prof. dr R. Gumińskiego, pierwszego kierownika Zakładu Klimatologii (październik 1952 r.), doprowadziła do końca pierwszych 10 prac magisterskich z zakresu klimatologii. W latach 1958—1972 prowadziła samodzielnie kilkanaście prac magisterskich, a recenzowała 130, biorąc udział w egzaminach dyplomowych.

W latach 1964—1969 była kierownikiem Zakładu Klimatu Polski w ramach Katedry Klimatologii prowadzonej przez prof. dr W. Okolicza.

Doc. dr hab. Zofia Kaczorowska pełniła funkcję prodziekana Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi do spraw geografii w okresie 1966—1968, a po reorganizacji i wydzieleniu Instytutu Geografii jako samodzielnej jednostki międzywydziałowej — zastępcy dyrektora Instytutu do spraw dydaktyczno-wychowawczych w latach 1968—1972.

Będąc docentem w Zakładzie Klimatologii IG UW, promowała 4 doktorów i recenzowała ponad 20 prac doktorskich, w tym kilka z innych uczelni.

W uznaniu zasług na polu dydaktyczno-wychowawczym Zofia Kaczorowska otrzymała w 1969 roku indywidualną nagrodę II stopnia Mi-

nistra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a w 1970 roku została odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Ponadto za całokształt prac naukowych i dydaktyczno-wychowawczych otrzymała w 1975 roku Złotą Odznakę Związku Nauczycielstwa Polskiego, a w 1976 roku — Medal Komisji Edukacji Narodowej za zasługi dla oświaty i wychowania.

WYKAZ WAŻNIEJSZYCH PRAC DOC. DR. HAB. ZOFII KACZOROWSKIEJ

1. *Przyczyny meteorologiczne letnich wezbrań Wisły*, Prace PIM, z. 2, pl. 8, Warszawa 1933 r., s. 1—54.
2. *Warunki klimatologiczne polskiego wybrzeża Bałtyku*, Wiadomości Met. i Hydr., nr 7—12, Warszawa 1934, s. 63—73.
3. *Les inondations catastrophiques dans le bassin de la Vistule au XX-ème siècle. Révue pour l'Etude des Calamités*, t. 2, Genève 1938, s. 12.
4. *Klimat Pomorza Zachodniego wraz z Ziemią Lubuską*, w: *Gospodarstwo wiejskie na ziemiach odzyskanych*, tom: *Fozjografia Ziem Północnych i Zachodnich*, Warszawa 1950, s. 1—14.
5. *Klimat Prus Polskich*, tamże, s. 1—9.
6. *Klimat Śląska*, tamże, s. 1—11.
7. *Wpływ zbiorników wodnych na klimat lokalny*, „Gospodarka wodna”, R. 13, nr 9, Warszawa 1953, s. 1—3.
8. *Romuald Gumiński. Wspomnienie pośmiertne oraz spis publikacji*, „Przegląd Geograficzny”, t. XXV, z. 1, Warszawa 1953.
9. *Konferencja klimatologiczna we Wrocławiu w dn. 26 i 27 marca 1954 roku*, „Przegląd Geograficzny”, t. XXVII, z. 1, s. 226—233.
10. *Spis zagranicznych czasopism i wydawnictw seryjnych z zakresu nauk o ziemi, znajdujących się w bibliotekach polskich*, Warszawa 1957, s. 377.
11. *Klimat województwa białostockiego*, „Dokumentacja Geograficzna IG PAN”, z. 6, Warszawa 1958, s. 1—58.
12. *Cechy charakterystyczne klimatu Polski*, „Prace i Studia Komitetu Gospodarki Wodnej”, t. II, cz. I, 1959.
13. *Klimat lokalny uzdrowisk: Iwonicz, Żegiestów i Szczawnica*, „Wiadomości Uzdrowiskowe”, z. 1/2, Poznań 1961, s. 81—89.
14. *Opady w Polsce w przekroju wieloletnim*, „Prace Geograficzne IG PAN”, nr 33, Warszawa 1962, s. 112.
15. *Najsuchsze i najwilgotniejsze pory roku w Polsce w okresie 1900—1959*, „Przegląd Geofizyczny”, R. VII (XV) z. 3, Warszawa 1962, s. 175—183.

16. *Wkład Polaków w dziedzinę meteorologii i klimatologii do końca XIX w.*, „Geografia w szkole”, R. 16, nr 4, Warszawa 1963, s. 145—149.
17. *Wkład Polaków w dziedzinę meteorologii i klimatologii do połowy XX wieku*, „Geografia w szkole”, R. 16, nr 5, Warszawa 1963 s. 193—198.
18. *Rzut oka na historię rozwoju katedr meteorologii i klimatologii wyższych uczelni w Polsce*, z. 1, Warszawa 1964, s. 8—13 (wspólnie z W. Okołowiczem).
19. *Przegląd prac magisterskich wykonanych w Katedrze Klimatologii IG UW w okresie 1952—1961*, w: *Prace i Studia IG UW — Klimatologia*, z. 1, Warszawa 1964, s. 20—34.
20. *Opady w Polsce w przekroju wieloletnim*, w: *Prace i Studia IG UW — Klimatologia*, z. 1, Warszawa 1964, s. 123—127.
21. *Opady Wielkiej Warszawy i jej okolic w okresie 1951—1956*, *Przegl. Geofiz.*, R. XII (XX), z. 3/4, Warszawa 1967.
22. *Wyniki badań klimatologicznych na Pojezierzu Mazurskim ze szczególnym uwzględnieniem okolicy Wielkich Jezior w 1961 roku*, w: *Prace i Studia IG UW — Klimatologia*, z. 2, Warszawa 1967, s. 15—31.
23. *Temperatury gruntu na Pojezierzu Mazurskim w okresie 1960—1964*, w: *Prace i Studia IG UW — Klimatologia*, z. 3, Warszawa 1968, s. 4—13.
24. *Uwagi o zagadnieniach pogody i klimatu w podręcznikach geografii szkoły podstawowej i I klasy licealnej*, „Geografia w szkole”, R. XXI, z. 1, Warszawa 1968, s. 35—37.
25. *Pogoda i klimat*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1977.